

Zagrebački izbori: preklapanje lokalnog i nacionalnog

dr. sc. Višeslav Raos

docent na Odsjeku za komparativnu politiku na Fakultetu političkih znanosti
Sveučilišta u Zagrebu, viseslav.raos@fpzg.hr

Uvod

Prije četiri godine u ovome je časopisu objavljen rad koji je analizirao podudarnost glasova za stranke na nacionalnim i lokalnim izborima. Ta je analiza na temelju glasova za ondašnje stranke u vladi (HDZ i Most nezavisnih lista) na parlamentarnim (2016.) i lokalnim (2017., mjereno na uzorku od 128 gradova) izborima pokazala kako je oko pola varijance glasova na izborima za gradska vijeća moguće objasniti rezultatima parlamentarnih izbora u istim teritorijalnim jedinicama (Raos, 2017).

Ovaj članak pak skreće fokus na lokalne izbore 2021. u Zagrebu zbog njihovoga odstupajućeg karaktera. Premda se u literaturi kritičnima izborima u Hrvatskoj obično nazivaju parlamentarni izbori 2000. i 2011. godine (usp. Kasapović, 2011), postoje opravdani razlozi za opisivanje ovogodišnjih izbora u Zagrebu kritičnima. Naime, nakon više od dvadeset godina, izabran je novi gradonačelnik, a došlo je i do dramatične promjene u podršci strankama u Gradskoj skupštini. Zeleno-lijeva koalicija, predvođena političkom platformom Možemo¹ skočila je s 3 na 23 mandata, dok su stranke gradonačelnikove većine, HDZ s partnerima te BM365 – Stranka rada i solidarnosti s ukupno 25 pali na ukupno 11 mandata.

**Postoje opravdani razlozi
za opisivanje ovogodišnjih
izbora u Zagrebu
kritičnima**

Također treba naglasiti kako suvremeni zagrebački izbori do sada per se nisu bili predmetom politoloških istraživanja, odnosno istraživanja koja bi provodili politolozi iz vizure tema i pristupa političke znanosti. Naime, objavljeno je par historiografskih studija o zagrebačkim izborima na početku 20. stoljeća (Gabelica, 2016) u 1920-im godinama (Radonjić Vranjković, 2008), te za vrijeme NDH (Lipovac, 2017). Pored toga su socijalni psiholozi s Instituta „Ivo Pilar“ uoči gradskih izbora 2001. razvijali prediktivne modele na temelju predizbornih istraživanja javnoga mnijenja (Lamza Posavec i dr., 2001; Lamza Posavec i Milas, 2002). Treću skupinu radova koji se dotiču zagrebačkih izbora predstavljaju istraživanja izbornih kampanja (Balabanić i Mustapić, 2010; Haramija, 2014; Haramija i Mušura Gabor, 2018) koja su poduzeli komunikolozi i ekonomisti. Pored navedenih

¹ Iz praktičnih razloga referiramo se na ovu opciju i na gradskoj i na nacionalnoj razini kao Možemo, premda se, tehnički gledano, u slučaju gradske razine radi o listi stranke Zagreb je naš koja je zagrebačka inačica nacionalne platforme Možemo.

srodnih disciplina, valja reći kako se pitanjem lokalnih izbora u Hrvatskoj, no ne nužno uz naglasak na glavnome gradu, svakako ponajviše bavila skupina pravnih znanstvenika specijalizirana za javnu upravu (v. Đulabić, 2013).

Izborna kongruencija

O čemu govorimo kada govorimo o izbornome preklapanju nacionalnog i lokalnog? U svojem izlaganju analitičkog okvira za proučavanje teritorijalnosti glasovanja, Schakel i Dandoy ističu kako je za razumijevanje odnosa izbornog natjecanja na nacionalnoj i podnacionalnoj² razini važno računati njihovu podudarnost, odnosno kongruenciju. Kao mjeru predlažu indeks različitosti, poznat kao Leejev indeks, koji je po svojoj matematičkoj formuli identičan Pedersenovom indeksu izborne volatilnosti, no ne uspoređuje izborne rezultate stranaka na vremenskoj osi, već na prostornoj (Schakel i Dandoy, 2013: 19). Sukladno tome, najniže vrijednosti (0) na tom indeksu impliciraju potpunu podudarnost glasova na nacionalnoj i podnacionalnoj razini, a najviše vrijednosti (100), potpuno razlikovanje, odnosno izostanak ikakve izborne kongruencije.

Izorno natjecanje u glavnom gradu je uvelike nacionalizirano, što znači da Zagreb ima prilično visoku razinu izborne kongruencije

Koprić i suradnice su primijenili metodologiju koju predlažu Schakel i Dandoy te dolaze do izračuna razlike između glasovanja za stranku na nacionalnoj razini te na razini povijesnih regija. Tako u analizi koja obuhvaća razdoblje od 1992. do 2011. godine, za zagrebačko područje pokazuju prosječne vrijednosti indeksa različitosti od 22,3, naspram izrazito visoke različitosti (*ergo*, niske kongruencije) od 60,9 u Istri i Primorju (Koprić, Dubaić, Vukojičić Tomić, i Manojlović, 2013: 71). Niska izborna kongruencija u zapadnim krajevima Hrvatske ne čudi zbog činjenice da se tamo nalazi biračka utvrda Istarskog demokratskog sabora, regionalističke stranke koja na nacionalnoj razini osvaja tek par postotaka, a na regionalnoj, tj. županijskoj razini dominira već tri desetljeća, a ta dominacija, premda bitno oslabljena, nije dokinuta niti na ovogodišnjim lokalnim izborima. Nasuprot tome, zagrebačke niske vrijednosti idu u korist često u javnosti ponavljanoj tezi o tome da izborni rezultati u glavnome gradu u bitnome

određuju trendove stranačkog natjecanja u cijeloj zemlji. U drugoj analizi, koja promatra podudarnost županijskih i nacionalnih izbornih razina (1993.-2013.), Koprić i suradnice ponovno dolaze do sličnih zaključaka. Na temelju usporedbe rezultata lokalnih izbora i njima prethodnih parlamentarnih, za Grad Zagreb detektiraju prosječnu vrijednost od 28,51, a za Istarsku županiju 43,53 (Koprić, Dubaić, i Vukojičić Tomić, 2015: 501). Ponovno se pokazuje kako je izorno natjecanje u glavnome gradu uvelike nacionalizirano, a u Istri regionalizirano, odnosno da Zagreb ima prilično visoku razinu izborne kongruencije.

Cilj ovoga rada je otići korak dalje te podudarnost lokalnog i nacionalnog u izbornom natjecanju preneti na analizu objašnjenja rezultata lokalnih izbora pomoću rezultata ostvarenih na nacionalnoj razini. Drugim riječima, radi se o pokušaju tumačenja varijacije u postotku glasova na zagrebačkim lokalnim izborima (kako za predstavničku, tako i za izvršnu vlast) uz pomoć rezultata prethodnih (2020.) nacionalnih izbora. Uz to su u analizu uključeni i neki dodatni prediktori koji bi trebali dodatno rasvijetliti rezultate lokalnih izbora u glavnome gradu, odnosno ponuditi objašnjenja izbornih rezultata.

Analiza preklapanja lokalnog i nacionalnog

Kao jedinice analize uzete su najmanje moguće teritorijalne jedinice, odnosno biračka mjesta, čime je osiguran velik broj slučajeva (606), koji omogućava i dovoljnu varijaciju varijabli uključenih u analizu. Za prvi dio analize, odnosno izbore za Gradsku skupštinu, ovisne varijable su postotci glasova za tri najbolje plasirane liste, one predvođene platformom Možemo, Hrvatskom demokratskom zajednicom te Domovinskim pokretom. U drugom dijelu analize zanima nas drugi krug gradonačelničkih izbora,

² Regionalnoj i lokalnoj, u slučaju Zagreba radi se o istovjetnim razinama, budući da je to grad sa statusom županije.

Raos, Zagrebački izbori: preklapanje lokalnog i nacionalnog

te su tako postotci glasova za Tomaševića, odnosno Škoru, ovisne varijable. Kao neovisna varijabla kako za skupštinske, tako i za gradonačelničke izbore uzeti su postotci koje su liste predvođene navedenim strankama ostvarile na zagrebačkim biračkim mjestima na parlamentarnim izborima. Pored toga, uvedena je i dodatna varijabla konstruirana na temelju postotka glasova za opciju protiv na referendumu o ustavnoj definiciji braka, održanom 2013. godine. Očekuje se kako ovaj prediktor može poslužiti kao svojevrsan *proxy* za cijeli niz društvenih i bioetičkih pitanja koja dijele birače i stranke na kulturno-identitetskoj osi izbornog natjecanja. Naposljetku, upravo je za vrijeme kampanje za drugi krug gradonačelničkih izbora jedan od kandidata, Miroslav Škoro, kao i njegovi suradnici, potencirao razlikovanje sebe od kasnijeg izbornog pobjednika, Tomislava Tomaševića, prvenstveno na razini pogleda na društvena i etička pitanja, a ne na razini drugačije komunalne politike. Budući da se radilo o nacionalnom referendumu s posljedicama po Ustav, uspješno korištenje ovoga prediktora u objašnjenju varijacija u glasovima na lokalnim izborima poduprla bi se i argumentacija o nacionalizaciji zagrebačkih lokalnih izbora, odnosno podudarnosti lokalnog i nacionalnog, svojevrsnoj sekundarnoj kongruenciji izbornih karakteristika biračkih mjesta. Na kraju su u model dodane i dvije dihotomne varijable koje se tiču obrazovne i socioekonomske strukture. Na tragu Grdešićevog (usp. 2013: 197-198) istraživanja manifestacije socioekonomskih i kulturnih rascjepa u prostoru, biračka mjesta u Zagrebu su razvrstana u dvije skupine s obzirom na obrazovnu strukturu i ruralni, odnosno urbani karakter. Kod obrazovne strukture su birački odbori koji imaju postotak visokoobrazovanih stanovnika iznad gradskog prosjeka (30,8 posto prema zadnjim dostupnim podacima, v. Vinković, 2014) označeni s 1, a oni ispod prosjeka s 0.³ Kod razlikovanja urbanih i ruralnih biračkih mjesta, kao ruralna (vrijednost 1) definirana su ona koja imaju najnižu gustoću naseljenosti (do 5 stanovnika po hektaru), dok su sva ostala definirana kao urbana (vrijednost 0). Izvor podataka za obje dimenzije je bio službeni prostorni informacijski *online* atlas Grada Zagreba (ZG GeoPortal, 2021), s time da treba napomenuti da ovaj atlas nudi podatke na razini mjesnih odbora, tako da su svim biračkim mjestima na području istog mjesnog odbora pridružene iste vrijednosti.

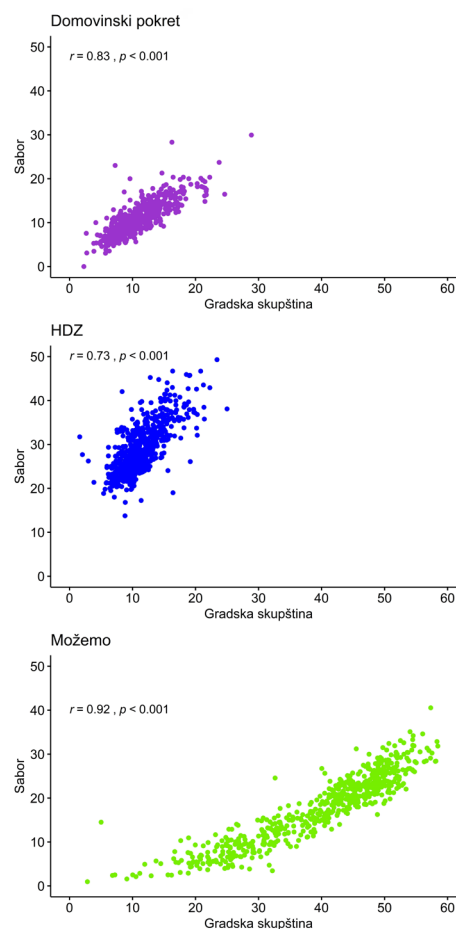
U dijelu analize koji se bavi drugim krugom gradonačelničkih izbora, kao dodatni prediktor uzet je i postotak glasova za Jelenu Pavičić-Vukičević u prvome krugu. U pripremi rada su u bazu podataka uneseni i postotci glasova za ostale kandidatkinje i kandidate koji su u prvome krugu preko 10 tisuća glasova (Filipović, Klisović, Škare-Ožbolt i Troskot), no kao najprikladniji prediktor izlučeni su upravo glasovi za dosadašnju zamjenicu Milana Bandića, budući da glasovi za tu kandidatkinju mogu poslužiti kao pokazatelj podrške po biračkim mjestima za prethodnu gradsku vlast i njen model upravljanja.

Skupštinski izbori

Prije samog testiranja modela varijacije glasova za skupštinskim izborima za tri najbolje plasirane liste, potrebno je provesti korelaciju između postotka glasova na parlamentarnim i skupštinskim izborima za navedene stranke kao bi se stekao prvi uvid. Iz *Slike 1* jasno se vidi kako je u sva tri slučaja detektirana statistički značajna, visoka pozitivna korelacija između postotka glasova na parlamentarnim i skupštinskim izborima. Ovakva visoka razina povezanosti posebno se ističe u slučaju političke platforme Možemo. Naime, ustanovljena je gotovo savršena (0,92) pozitivna korelacija, te tako s postotkom glasova za tu

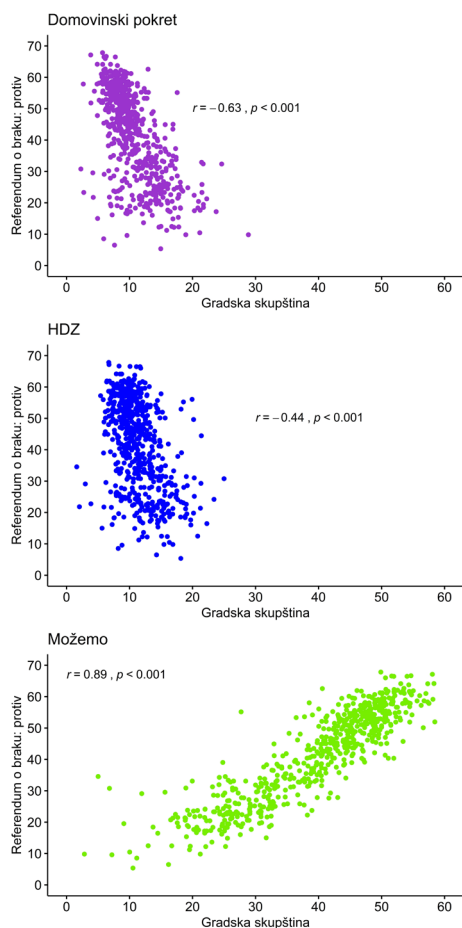
³ S obzirom na distribuciju prikaza raspona podataka o visokoobrazovanim u atlasu ZG GeoPortala, kao granična vrijednost ovdje se koristi 30 posto, a ne 30,8 posto.

Slika 1. Korelacije parlamentarnih i skupštinskih izbornih rezultata

Izvor: Autor.

Slika 2. Korelacije referendurnih rezultata i skupštinskih izbornih rezultata

Izvor: Autor.

Slijedi nam testiranje modela pomoću kojih želimo objasniti varijaciju glasova za Možemo, Domovinski pokret i HDZ na izborima za Gradsku skupštinu. Model se temelji na linearnoj regresiji (OLS), a za svaku od tri političke opcije koristi tri podmodela. U prvome podmodelu uvrštene su samo dvije dihotomne varijable (razlikovanje iznadprosječnih i ispodprosječnih biračkih mjesta s obzirom na postotak visokoobrazovanih građana te razlikovanje urbanih i ruralnih biračkih mjesta s obzirom na gustoću naseljenosti). U drugome i trećem podmodelu ovim dvjema varijablama pridružen je svaki puta po jedan dodatni prediktor, u jednoj varijanti postotak glasova za tu stranku na parlamentarnim izborima, a u drugoj pak postotak glasova protiv na referendumu o ustavnoj definiciji braka.

opciju na parlamentarnim izborima raste i postotak glasova za Gradsku skupštinu.

I u ovom slučaju detektirane su statistički značajne korelacije, no u dva od tri slučaja one su puno slabije nego li kod odnosa parlamentarnih i skupštinskih izbora. Predznak korelacije sasvim odgovara pretpostavkama o načinu kako je referendurno pitanje povezano s preferencijama za ove tri stranke po biračkim mjestima. Naime, kao što pokazuje Slika 2, u slučaju Domovinskog pokreta i HDZ-a korelacija je negativna, a u slučaju Možemo je pozitivna. Drugim riječima, s postotkom glasa protiv na referendumu pada postotak glasa za Domovinski pokret, odnosno HDZ na skupštinskim izborima, a u slučaju Možemo raste. Nadalje, zanimljivo je primijetiti kako je u slučaju HDZ-a korelacija osjetno manja nego li kod Domovinskog pokreta, što je sukladno činjenici da je potonja stranka puno više inzistirala na temama koje se povezuju s ovim referendurnim pitanjem. Drugačije rečeno, po zagrebačkim biračkim mjestima snažnija je povezanost glasa za Domovinski pokret i glasa na referendumu o braku nego li povezanost glasa za HDZ i tog pitanja. Naposljetku, nalazi ove korelacijske analize također nam daju za pravo očekivati da uvrštavanje ovoga pitanja u model nije bilo bezrazložno.

Tablica 1. Regresijski model za Možemo na skupštinskim izborima

Možemo: Gradska skupština			
	(1)	(2)	(3)
Možemo: Sabor		1,243 ^{***} (0,032)	
Referendum o braku: protiv			0,636 ^{***} (0,021)
Biračka mjesta s preko 30% visokoobrazovanih	11,036 ^{***} (0,692)	-0,119 (0,467)	0,701 (0,557)
Ruralna biračka mjesta	-10,010 ^{***} (0,926)	-2,578 ^{***} (0,529)	-1,865 ^{***} (0,645)
Konstanta	36,235 ^{***} (0,503)	17,886 ^{***} (0,542)	13,110 ^{***} (0,832)
AIC	4220.300	3458.965	3666.487
N	606	606	606
Prilagođeni R ²	0,490	0,855	0,796
Rezidualna st. pogreška	7,838 (ss = 603)	4,179 (ss = 602)	4,959 (ss = 602)
F-statistika	291,730 ^{***} (ss = 2; 603)	1 190,763 ^{***} (ss = 3; 602)	787,292 ^{***} (ss = 3; 602)

^{*} p<0,1; ^{**} p<0,05; ^{***} p<0,01

Izvor: Autor.

Tablica 2. Regresijski model za Domovinski pokret na skupštinskim izborima

Domovinski pokret: Gradska skupština			
	(1)	(2)	(3)
Domovinski pokret: Sabor		0,856*** (0,027)	
Referendum o braku: protiv			-0,197*** (0,012)
Biračka mjesta s preko 30% visokoobrazovanih	-3,374*** (0,300)	0,116 (0,217)	-0,172 (0,318)
Ruralna biračka mjesta	-0,127 (0,401)	-0,808*** (0,249)	-2,650*** (0,368)
Konstanta	12,201*** (0,218)	1,718*** (0,363)	19,365*** (0,475)
AIC	3206,179	2626,620	2985,836
N	606	606	606
Prilagođeni R ²	0,191	0,689	0,438
Rezidualna st. pogreška	3,395 (ss = 603)	2,103 (ss = 602)	2,828 (ss = 602)
F-statistika	72,263*** (ss = 2; 603)	448,809*** (ss = 3; 602)	158,361*** (ss = 3; 602)

* p<0,1; ** p<0,05; *** p<0,01

Izvor: Autor.

totkom glasova na parlamentarnim izborima kao prediktorom, nadaje se kao bolji zbog više vrijednosti AIC-a (Akaikeov informacijski kriterij), ali i manje rezidualne standardne pogreške. To nas dovodi do zaključka kako rezultat s parlamentarnih izbora može poslužiti kao izrazito dobar faktor objašnjenja varijacije glasova za Možemo na skupštinskim izborima, premda se i rezultati referenduma o braku pokazuju kao vrlo dobar eksplanacijski čimbenik. Valja nam sada provjeriti hoćemo li slične zaključke moći izvući i u slučaju drugoplasirane i trećeplasirane liste za Gradsku skupštinu.

U slučaju liste Domovinskog pokreta, za obrazovnu varijablu dobivamo suprotan predznak od Možemo, odnosno biračka mjesta koja imaju iznadprosječni udio visokoobrazovanih smanjuju šanse za veće postotke glasova za ovu opciju, što ponovno potvrđuje Grdešićeve nalaze. Međutim, ruralnost ne daje statistički značajan rezultat. Također, ovaj podmodel za Škorinu stranku (Tablica 2) objašnjava jako mali postotak varijance, tako da ne treba brzati sa zaključcima o obrazovnom faktoru kao objašnjenju varijacije u postotku glasova za Domovinski pokret. Kada dodamo preostale prediktore, obrazovna struktura biračkog mjesta prestaje , a ruralnost postaje statistički značajna, no u smjeru suprotnom od očekivanog. Naime, nasuprot Grdešićevim uvidima, i u slučaju Domovinskog pokreta, baš kao i kod liste platforme Možemo, ruralnost biračkog mjesta daje negativni koeficijent. Sukladno očekivanjima izvedenima iz proklamiranih stavova tijekom kampanje, kao i prethodno provedenih korelacija, prezentiranih na početku rada, glas protiv na referendumu o braku jest negativni prediktor postotka glasova za listu Domovinskog pokreta, no efekt je relativno slab (-0,197 naspram 0,636 za Možemo). Primjenjujući iste kriterije odabira podmodela kao i kod Možemo, i ovdje se naposljetku odlučujemo za varijantu koja koristi postotak glasova s parlamentarnih izbora kao najbolje ugođeni podmodel.

Primjena modela na skupštinsku listu HDZ-a (Tablica 3) daje očekivane predznake koeficijenata za obrazovnu strukturu i ruralnost biračkih mjesta. Međutim, budući da ovaj podmodel objašnjava gotovo zanemarivi postotak varijance (5,6), posvema je neupotrebljiv. Kada se uključe i rezultati HDZ-ove liste za Sabor na zagrebačkim biračkim mjestima, obrazovna struktura postaje statistički beznačajna, a rural-

Prvi podmodel za objašnjenje varijacije glasova za Možemo daje rezultate koji idu u očekivanom smjeru. Naime, pogledamo li koeficijent u Tablici 1, vidimo kako biračka mjesta s iznadprosječnim brojem visokoobrazovanih građana povećavaju šanse za viši postotak glasova za ovu političku opciju, dok ruralna biračka mjesta smanjuju. Ovim jednostavnim podmodelom koji se temelji na dvije dihotomne varijable objašnjeno je gotovo pola ukupne varijance. Smjer koeficijenata je očekivan s obzirom na Grdešićeve uvide iz analize društvenih rascjepa u prostoru. On, naime, postotak visokoobrazovanih nalazi kao snažan pozitivan prediktor za postotak glasova za opcije lijeve od centra, a postotak poljoprivrednog stanovništva kao snažan negativni prediktor za navedene političke opcije (v. Grdešić, 2013: 197-198). Međutim, stvari se mijenjaju kada dodamo postotak glasova za Možemo na parlamentarnim izborima, odnosno kada uvrstimo postotak glasova protiv na referendumu o braku. Obrazovna struktura biračkog mjesta prestaje biti statistički značajna, a ruralnost biračkog mjesta, postaje manje važna, premda koeficijent zadržava negativni predznak i statističku značajnost. Konačno, usporede li se drugi i treći podmodel, drugi podmodel, s pos-

nost postaje prediktor manjeg, a ne većeg postotka koji stranka dobiva po biračkim mjestima. U varijanti s referendumskim rezultatima, iznadprosječni postotak visokoobrazovanih postaje pozitivni prediktor postotka glasa za HDZ, a ruralnost ostaje negativni prediktor. Naposljetku se podmodel s postotkom glasa na parlamentarnim izborima nadaje kao najbolje ugođeni podmodel, kao i kod skupštinskih lista platforme Možemo i Domovinskog pokreta. Pa ipak, treba reći kako u slučaju HDZ-a ovaj podmodel objašnjava tek polovicu varijance, za razliku od skoro 70 posto kod Domovinskog pokreta i preko 85 posto kod platforme Možemo.

Postavlja se pitanje koliko uopće obrazovna struktura biračkog mjesta i ruralnost doprinose objašnjenju, a koliko bi ovaj podmodel bio prikladan i da smo samo uvrstili rezultate parlamentarnih izbora. Odgovor glasi – minimalno do nimalo. Naime, kada izbacimo ove dvije dihotomne varijable, za Možemo postotak objašnjene varijance pada gotovo zanemarivo, s 85,5 na 85, za Domovinski pokret sa 68,9 na 68,4, a za HDZ s 53,1 na 52,9 posto. Drugim riječima, varijaciju u glasovima za liste ovih triju opcija na skupštinskim izborima moguće je sasvim dobro i to u velikom postotku, objasniti samo s jednim prediktorom, a to je postotak glasova za ove opcije na parlamentarnim izborima. Upada u oči kako je postotak objašnjene varijance daleko najveći za Možemo, što potvrđuje tezu kako se radi o stranci koja je u svojem djelovanju (barem za sada) ponajviše usmjerena na Zagreb.

Tablica 3. Regresijski model za HDZ na skupštinskim izborima

HDZ: Gradska skupština			
	(1)	(2)	(3)
HDZ: Sabor		0,426*** (0,017)	
Referendum o braku: protiv			-0,133*** (0,012)
Biračka mjesta s preko 30% visokoobrazovanih	-1,277*** (0,278)	0,024 (0,203)	0,881*** (0,324)
Ruralna biračka mjesta	0,786** (0,372)	-0,535** (0,268)	-0,914** (0,376)
Konstanta	11,870*** (0,202)	-0,875 (0,535)	16,698*** (0,485)
AIC	3116.039	2693.719	3011.007
N	606	606	606
Prilagođeni R ²	0,056	0,531	0,208
Rezidualna st. pogreška	3,152 (ss= 603)	2,223 (ss = 602)	2,888 (ss = 602)
F-statistika	19,099*** (ss = 2; 603)	229,109*** (ss = 3; 602)	53,932*** (ss = 3; 602)

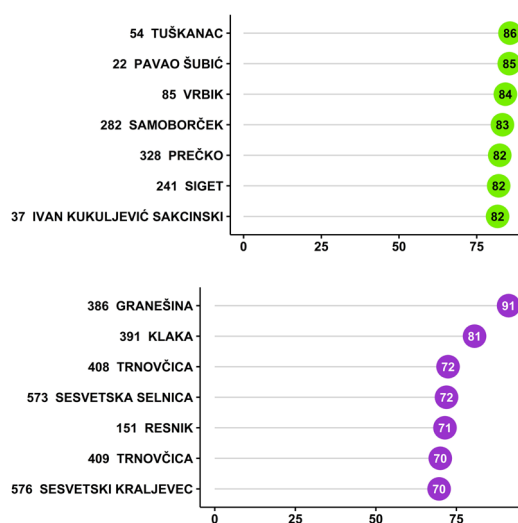
*p<0,1; **p<0,05; ***p<0,01

Izvor: Autor.

Gradonačelnički izbori

Spuštanje analize odnosa gradskog i parlamentarnog izbor-noga natjecanja na najnižu moguću analitičku razinu, onu biračkih mjesta, omogućava nam i lociranje mikrolokacija kojima su pojedini kandidati ostvarili najznačajnije rezultate. Na *Slici 1* tako možemo vidjeti biračka mjesta na kojima su Tomašević i Škoro (u drugome krugu) bili najuspješniji, tj. osvojili najveći postotak glasova. Radi se o biračkim mjestima koji se za svakoga od kandidata nalaze u gornjih 1 posto distribucije, što znači da su na tim biračkim mjestima osvojili veći postotak glasova nego li na preostalih 99 posto, odnosno 599 biračkih mjesta. Može se primijetiti kako je Škoro ostvario najbolje rezultate na istoku i jugoistoku grada, odnosno da se sva navedena biračka mjesta u kojima je osvojio najveći postotak glasova nalaze u gradskim četvrtima Gornja Dubrava (4), Sesvete (2) te Peščenica-Žitnjak. Nasuprot tome, kod Tomaševića možemo vidjeti puno ravnomjerniju distribuciju biračkih mjesta na kojima je dobio najveću podršku. On osvaja najviše postotke na biračkim mjestima u gradskim

Slika 1. Biračka mjesta s najboljim rezultatima u drugom krugu

Izvor: Autor.

Raos, Zagrebački izbori: preklapanje lokalnog i nacionalnog

čtvrtima Gornji Grad – Medveščak (2), Donji Grad (1), Trnje (1), Trešnjevka – sjever (1), Trešnjevka – jug (1) te Novi Zagreb – zapad (1).

Premda je analiza skupštinskih rezultata pokazala kako obrazovne karakteristike biračkog mjesta, kao i opreka urbano/ruralno, gotovo nikako ne doprinose objašnjenju varijance kada se uvrste rezultati parlamentarnih izbora kao prediktor, prostorna distribucija biračkih mjestima u kojima su Tomašević i Škoro postigli najbolje rezultate daje nam povoda da kod analize rezultata gradonačelničkih izbora ipak

Tablica 4. Regresijski model za Tomaševića u drugom krugu

Tomašević: 2. krug				
	(1)	(2)	(3)	(4)
Referendum o braku: protiv		0,847*** (0,026)		
Pavičić-Vukičević			-0,873*** (0,053)	
Možemo: Sabor				1,474*** (0,048)
Biračka mjesta s preko 30% visokoobrazovanih	12,667*** (0,889)	-1,095 (0,674)	7,070*** (0,816)	-0,562 (0,703)
Ruralna biračka mjesta	-5,684*** (1,190)	5,162*** (0,781)	1,707 (1,089)	3,130*** (0,796)
Konstanta	59,410*** (0,646)	28,615*** (1,007)	71,594*** (0,919)	37,648*** (0,815)
AIC	4523.834	3897.969	4303.180	3954.425
N	606	606	606	606
Prilagođeni R ²	0,346	0,768	0,547	0,745
Rezidualna st. pogreška	10,069 (ss = 603)	6,003 (ss = 602)	8,386 (ss = 602)	6,289 (ss = 602)
F-statistika	161,361*** (ss = 2; 603)	667,498*** (ss = 3; 602)	244,175*** (ss = 3; 602)	590,273*** (ss = 3; 602)

*p<0,1; **p<0,05; ***p<0,01

Izvor: Autor.

koristimo i te prediktore. Naime, dok Škoro postiže najbolje rezultate na istoku grada, na biračkim mjestima koja se nalaze u mjesnim odborima s ispodprosječnim udjelom visokoobrazovanog stanovništva, Tomašević najveću biračku potporu dobiva, između ostalog, na biračkim mjestima u užem gradskom središtu gdje su koncentrirani mjesni odbori s iznadprosječnim udjelom visokoobrazovanih građana. Na takvim biračkim mjestima Tomašević je u prosjeku u cijelom gradu osvojio 72 posto glasova, dok je na biračkim mjestima s manje od jedne trećine visokoobrazovanih dobio prosječnu podršku 57,8 posto birača. Opreka između ruralnih i urbanih biračkim mjesta u tom pogledu je manje izražena, te je tako kandidat platforme Možemo na ruralnim biračkim mjestima dobio prosječno 54, a na urbanima 66 posto glasova.

Koeficijenti dobiveni u prvom podmodelu (Tablica 4) odgovaraju ovim rezultatima, a ova dva prediktora ukupno objašnjavaju oko trećine varijance, što je značajno manje nego li u slučaju skupštinske liste platforme Možemo. Kada se uvrste referendumski rezultati, obrazovna struktura prestaje biti statistički značajna, a opreka ruralno/urbano mijenja predznak, pa ispada da ruralnost biračkog mjesta povećava postotak glasova za Tomaševića. Očekivano, s rastom podrške za Pavičić-Vukičević, a time bivšu gradsku vlast, smanjuje se postotna podrška za kandidata zelene ljevice. Naposljetku, podmodel koji uključuje rezultate parlamentarnih izbora, objašnjava gotovo tri četvrtine varijance. Pa ipak, kao najbolje ugođeni

model pokazuje se onaj kod kojega su korišteni referendumski rezultati.

Zbog binarne naravi ishoda drugoga kruga, koeficijenti dobivenu u modelu za Škoru (*Tablica 5*) zrcalni su onima za Tomaševića, osim u slučaju četvrtog podmodela koji uključuje rezultate parlamentarnih izbora

Tablica 5. Regresijski model za Škoru u drugom krugu

Škoro: 2. krug				
	(1)	(2)	(3)	(4)
Referendum o braku: protiv		-0,847*** (0,026)		
Pavičić-Vukičević			0,873*** (0,053)	
Domovinski pokret: Sabor				2,338*** (0,091)
Biračka mjesta s preko 30% visokoobrazovanih	-12,667*** (0,889)	1,095 (0,674)	-7,070*** (0,816)	-3,130*** (0,717)
Ruralna biračka mjesta	5,684*** (1,190)	-5,162*** (0,781)	-1,707 (1,089)	3,822*** (0,825)
Konstanta	40,590*** (0,646)	71,385*** (1,007)	28,406*** (0,919)	11,945*** (1,199)
AIC	4523,834	3897,969	4303,180	4076,354
N	606	606	606	606
Prilagođeni R ²	0,346	0,768	0,547	0,688
Rezidualna st. pogreška	10,069 (ss = 603)	6,003 (ss = 602)	8,386 (ss = 602)	6,955 (ss = 602)
F-statistika	161,361*** (ss = 2; 603)	667,498*** (ss = 3; 602)	244,175*** (ss = 3; 602)	446,121*** (ss = 3; 602)

* p<0,1; ** p<0,05; *** p<0,01

Izvor: Autor.

kao prediktor. Sukladno tome, i za Škoru se drugi podmodel, onaj koji uključuje distribuciju glasova protiv na referendumu o definiciji braka, nadaje kao najbolje ugođena. U oba slučaja objašnjeno je nešto preko tri četvrtine varijance. Doprinosu li karakteristike biračkog mjesta uopće objašnjenju varijance? Vrlo malo, budući da je uz pomoć samo jednog jedinog prediktora (referendumske varijable) moguće objasniti 75,1 posto varijance glasa za Tomaševića, odnosno Škoru, naspram 76,8 posto objašnjene varijance kada su uključene i obrazovna struktura te opreka ruralnih i urbanih biračkih mjesta.

Zaključak

U ovome radu pokušali smo koncept izborne kongruencije unijeti u modele objašnjenja rezultata zagrebačkih lokalnih izbora. Već kod običnih korelacijskih analiza pokazalo se kako postoji visoka pozitivna povezanost između postotka glasova na parlamentarnim i lokalnim izborima u Zagrebu za tri najbolje plasirane liste. Ovo je posebice bilo izraženo za Možemo, političku platformu koja i jest ponikla sa zagrebačke komunalne razine, dok je najmanje bila izražena za HDZ, premijerovu stranku koja je na prošlogodišnjim parlamentarnim izborima po prvi puta bila najjača lista u sve četiri zagrebačke izborne jedinice. Kod regresijskoga modela izgrađenog na ovim osnovama također se pokazalo kako upravo za Možemo parlamentarni rezultati objašnjavaju izrazito visok postotak varijance, dok sociodemografske

Raos, Zagrebački izbori: preklapanje lokalnog i nacionalnog

karakteristike biračkih mjesta gotovo nimalo ne doprinose objašnjenju. Kod gradonačelničke dimenzije lokalnih izbora pak ovi faktori tek marginalno pojačavaju objasnidbenu snagu modela. Međutim, pored uspješnog dokazivanja izborne kongruencije, odnosno preklapanja lokalne i nacionalne izborne razine na primjeru skupštinskih rezultata liste zelene ljevice, možda najzanimljiviji nalaz ove kratke analize jest taj da rezultati nacionalnog referenduma o jednom društvenom pitanju (ustavna definicija braka) od prije osam godina mogu poslužiti kao izrazito dobar prediktor distribucije glasova za kandidate u drugome krugu gradonačelničkih izbora. Time je potvrđena stabilnost distribucije društvenih stavova u prostoru, u ovom slučaju na razini biračkim mjesta, te njena povezanost s postotkom podrške za kandidate koji su predstavljali jasno suprotstavljene pozicije koje se tiču tog pitanja i srodnih pitanja na osi kulturne dimenzije stranačkoga natjecanja.

Ovi nalazi mogu poslužiti kao poticaj daljnjem proučavanju prostorne distribucije različitih preferencija na podnacionalnoj razini u Hrvatskoj te otvoriti perspektivu analize društvenih miljea kakva je poznata iz radova političkih sociologa o prostornom strukturiranju stavova (i stranačkih preferencija) u velikim njemačkim gradovima (v. Hradil, 2006).

Literatura

Balabanić, I. i Mustapić, M. (2010). Politička komunikacija internetom u Hrvatskoj 2009. Analiza web portala izbornih kandidata za gradonačelnika: Zagreba, Splita, Rijeke i Osijeka. *Informatologia*, 43(4), 307-316.

(DIP) Državno izborno povjerenstvo. (2013). Referendum o ustavnoj definiciji braka (01.12.2013.). <https://www.izbori.hr/arhiva-izbora/index.html#/app/referendum-2013>

(DIP) Državno izborno povjerenstvo. (2020). Izbori za zastupnike u Hrvatski sabor (05.07.2020.). <https://www.izbori.hr/arhiva-izbora/index.html#/app/parlament-2020>

Đulabić, V. (ur.) (2013). *Lokalna samouprava i lokalni izbori*. Zagreb: Institut za javnu upravu.

Gabelica, M. (2016). Starčevićeva hrvatska stranka prava (Stranka prava) i izbori za zagrebačko gradsko zastupstvo od 1904. do 1917. godine. *Časopis za suvremenu povijest*, 48(3): 727-761.

Grdešić, M. (2013). Prostorna analiza "crvene" i "crne" Hrvatske: eksplorativna studija. *Politička misao*, 50(1), 183-203.

Haramija, P. (2014). Internet i izborna kampanja – svojstva izbora za gradonačelnika grada Zagreba 2013. *Nova prisutnost*, XII(3), 341-358.

Haramija, P. i Mušura Gabor, A. (2018). Čimbenici donošenja odluke birača – primjer izbora za gradonačelnika grada Zagreba 2017. *Nova prisutnost*, XVI(1), 133-153.

Hradil, S. (2006). Soziale Milieus – eine praxisorientierte Forschungsperspektive. *Aus Politik und Zeitgeschichte*, 44-45, 3-9.

(IPGZ) Izborno povjerenstvo Grada Zagreba. (2021). Izbori za gradonačelnika i Gradsku skupštinu: Rezultati. <https://www.zgizbori.hr/site/izbori-46/izbori-za-gradonacelnika-i-gradsku-skupstinu-143/aktualnosti/rezultati-207/207>

Kasapović, M. (2011). Drugi kritični izbori u Hrvatskoj – slom jednog modela vladanja. *Političke analize*, 2(8), 3-9.

Koprić, I., Dubajić, D. i Vukojičić Tomić, T. (2015). County Elections in Croatia: On the Path to Genuine Regional Politics. *Hrvatska i komparativna javna uprava*, 15(2), 475-516.

Koprić, I., Dubajić, D., Vukojičić Tomić, T., i Manojlović, R. (2013). Croatia: Elections for Weak Counties When Regionalization Is Not Finished Yet. U: Schakel, A. H. (ur.), *Regional and National Elections in Eastern Europe: Territoriality of the Vote in Ten Countries* (str. 59-81). Basingstoke i New York: Palgrave Macmillan.

Lamza Posavec, V. i Milas, G. (2002). Provjera primjenjivosti Perryjeva modela „vjerojatnih glasača“ u predikciji rezultata izbora za Gradsku skupštinu Zagreba 2001. godine. *Društvena istraživanja*, 11(2-3 (58-59)), 431-451.

Lamza Posavec, V., Milas, G., Rimac, I., Rihtar, S., i Ferić, I. (2001). *Istraživanje javnoga mnijenja u povodu izbora za Gradsko vijeće grada Zagreba 2001. godine – usporedni rezultati terenske i telefonske ankete, istraživački izvještaj*. Zagreb: Institut društvenih znanosti „Ivo Pilar“.

Lipovac, M. (2017). „Ustaška demokracija“ – izbor načelnika, donaćelnika i gradskog zastupstva grada Zagreba 1944. godine. *Zbornik Janković*, II(2), 228-251.

Radonjić Vranjković, P. (2008). Gradski i parlamentarni izbori u Zagrebu 1927. godine. *Radovi*, 40(1), 249-274.

Raos, V. (2017). Lokalni izbori kao međuizbori? *Političke analize*, 8(30), 29-35.

Schakel, A. H. i Dandoy, R. (2013). Introduction: Territoriality of the Vote: A Framework for Analysis. U: Dandoy, R. i Schakel, A. H. (ur.), *Regional and National Elections in Western Europe: Territoriality of the Vote in Thirteen Countries* (str. 1-26). Basingstoke i New York: Palgrave Macmillan.

Vinković, D. (2014). Obrazovna struktura hrvatskih općina i gradova. HR Stat. Institut sinergije znanosti i društva. *isd.hr*. <https://isd.hr/2014/01/obrazovna-struktura-hrvatskih-opcina-i-gradova/>

ZG GeoPortal. (2021). Zagrebačka infrastruktura prostornih podataka: Karta. *geoportal.zagreb.hr*. <https://geoportal.zagreb.hr/Karta>